

De Verenigde Naties, 70 jaar na San Francisco

Vandaag op de dag 70 jaar geleden werd het Handvest van de Verenigde Naties in San Francisco ondertekend. In Europa was de tweede wereldoorlog een maand daarvoor beslecht; in de Stille Oceaan woedde hij nog volop. De verwoestingen en het verlies aan mensenlevens (60 miljoen!) waren nooit gezien. In het zonnige San Francisco hadden vertegenwoordigers van de 50 geallieerde mogendheden gedurende vele weken vergaderd om een nieuwe wereldorganisatie op te richten, teneinde “komende geslachten te behoeden voor de gesel van de oorlog”. Dat die internationale conferentie en die organisatie er kwamen, is in grote mate toe te schrijven aan de vastberadenheid van de Amerikaanse presidenten Roosevelt en Truman. Zij vonden dat de VS - dé militaire en economische supermacht op dat ogenblik - leiding moest geven bij het uitwerken van de internationale orde na het grootste gewapende conflict uit de geschiedenis. Historici hebben beschreven hoe hun administraties alles op alles zetten om San Francisco te doen slagen: van het systematisch bespioneren van de andere delegaties tot het zich verzekeren van brede steun bij beide Amerikaanse politieke partijen. Dat laatste had president Woodrow Wilson nagelaten bij de onderhandelingen over het Verdrag van Versailles in 1919, met noodlottige gevolgen: Amerika bleef buiten de voorloper van de VN, de Volkenbond. Het lot van de conferentie heeft aan een zijden draadje gehangen: zo kon de onenigheid tussen de grootmachten over de draagwijdte van hun vetorecht als permanent lid van de Veiligheidsraad maar opgelost worden door een laatste-minuut bezoek van de Amerikaanse gezant Harry Hopkins aan Jozef Stalin in Moskou.

Een zichtbaar geëmotioneerde Harry Truman benadrukte op 26 juni 1945 in San Francisco dat het Handvest een bijzondere verantwoordelijkheid bij de machtige staten legt om hun macht in te perken én te gebruiken ten gunste van de wereldvrede: *“We all have to recognize – no matter how great our strength – that we must deny ourselves the license to do always as we please.”* Een schrijnend contrast met de sneer van president George W. Bush in zijn State of the Union van 2004 dat *“America will never seek a permission slip to defend the security of our people”*.

Zoals de preambule van het Handvest stelt, is de VN gebaseerd op het engagement van al zijn (thans 193) lidstaten dat “wapengeweld niet zal worden gebruikt behalve in het algemeen belang”. Maar waar staan we met dat engagement vandaag? Saoedi-Arabië bombardeert Jemen, Egypte Libië; in Zuid-Soedan woedt een burgeroorlog die tot steeds meer gruwel leidt; de strijd tegen ISIS gebeurt volledig buiten de Veiligheidsraad om; de toestand in Syrië is na vijf jaar conflict uitzichtlozer dan ooit, met viermaal een dubbel veto van Rusland en China tegen ontwerp-resoluties in de Veiligheidsraad. Op een recente lezing gaf de Belgische VN-Ambassadrice toe dat het bord van de VN overvol is: er zijn gewoon te veel crisissen tegelijk. Nu was de wereld in 1945, en in de vele jaren van Koude Oorlog die volgden, niet minder verdeeld dan onze wereld nu. Het is juist dat de intensiteit van de onderlinge betrekkingen, de globale verwevenheid en de grootte van de problemen zodanig is dat de destijds opgerichte intergouvernementele instellingen nauwelijks in staat blijken met de huidige uitdagingen om te gaan. Maar in wezen gaat het vooral om een gebrek aan

engagement van de machtigste VN-lidstaten om de geest van San Francisco getrouw te zijn, voor het multilaterale pad te kiezen en geweld enkel in het algemeen belang, en volgens de methoden overeengekomen in het Handvest, te gebruiken.

Moeten we wanhopen? Zeker niet. Vlaanderen, België en de Europese Unie moeten integendeel krachtig inzetten, zowel op het niveau van hun regeringen als van hun civiele maatschappij-actoren, op het geven van nieuwe impulsen aan de multilaterale samenwerking, en aan het hervormen en moderniseren van de internationale instellingen van de twintigste eeuw, opdat de eenentwintigste eeuw niet zou hervallen in “de gesel van de oorlog”, die de vorige 100 jaren al “onnoemelijk leed over de mensheid heeft gebracht”. Het gaat trouwens niet alleen om het oplossen en voorkomen van gewapende conflicten. Minstens even belangrijk is het wereldwijd blijven stimuleren van de eerbied voor de mensenrechten, die ook buiten conflictzones vaak op meedogenloze en systematische wijze worden geschonden, en het creëren van de voorwaarden voor een duurzame ontwikkeling waarbij niemand, in het Zuiden, Oosten, Noorden of Westen, moet achterblijven. Het moment van de waarheid voor dit laatste komt steeds dichterbij, met de Top over de Duurzame Ontwikkelingsdoelstellingen in New York in september van dit jaar.

(Jan Wouters is hoogleraar internationaal recht KU Leuven en voorzitter van de Vereniging voor de Verenigde Naties)